

ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖІВ: СУТНІСТЬ ТА РІВНІ СФОРМОВАНOSTI

Заверико Н. В.

*кандидат педагогічних наук, професор,
завідувачка кафедри соціальної педагогіки та спеціальної освіти
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0001-7533-9031
nzaveryko@ukr.net*

Іваницький О. І.

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки та психології освітньої діяльності
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0002-3351-0571
ival01011958@gmail.com*

Яковенко В. О.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Запорізький національний університет,
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна;
доцент
Національний медичний університет імені О. О. Богомольця
бульв. Шевченка, 13, Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-2419-6971
yvladislav@ukr.net*

Ключові слова: *мобільність,
соціальна мобільність,
професійна мобільність,
професійна компетентність
медичного працівника,
професійна мобільність
медичних працівників.*

У статті з'ясовано сутність професійної мобільності студентів медичних коледжів як інтегрованого особистісного утворення, що характеризується прагненнями розкривати власний потенціал у різних видах медичної діяльності, знаннями про власні потенційні можливості й оновлені вимоги медичної праці, уміннями швидко сприймати зміни в медичній галузі й реагувати на них, бути відкритим до інновацій, розв'язувати стандартні й нестандартні ситуації, розвивати креативне інноваційне мислення, прогнозувати власні позитивні зміни, розвивати особистісні якості та сприяти розвитку професійного акме. Встановлено, що поняття «професійна мобільність студентів медичних коледжів» поєднує декілька важливих складників: готовність та здатність студентів медичних коледжів до професійної діяльності, яка виражається в професійній компетентності фахівця; вміння адаптуватися до нових умов (медичних, соціальних, управлінських), навички використання інноваційних технологій і обладнання у професійній діяльності; здатність приймати відповідальність за самостійно прийняті рішення; постійне вдосконалення, саморозвиток та реалізацію в професійній діяльності і професійному співтоваристві. Доведено, що в процесі навчання в медичному коледжі у студентів суттєво зростає рівень

сформованості професійної мобільності. На початку навчання студенти дещо перевищують свої реальні можливості. На старших курсах на самооцінку готовності до подальшої професійної мобільності впливає наявність особистого професійного досвіду – його присутність дає змогу студентам досить реально оцінювати свої можливості, тоді як відсутність досвіду спонукає до деякої невпевненості та зниження розуміння своєї здібності до професійної мобільності.

PROFESSIONAL MOBILITY OF STUDENTS OF MEDICAL COLLEGES: ESSENCE AND LEVELS OF FORMATION

Zaveryko N. V.

*Candidate of Educational Sciences, Professor,
Head of the Department of Social Pedagogy and Special Education
Zaporizhzhia National University
Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0001-7533-9031
nzaveryko@ukr.net*

Ivanytsky O. I.

*Doctor of Educational Sciences, Professor,
Head of the Department of Pedagogy and Psychology of Educational Activity
Zaporizhzhia National University
Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0002-3351-0571
ival01011958@gmail.com*

Yakovenko V. O.

*Second (Master's) Level of Higher Education
Zaporizhzhia National University,
Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine;
Associate Professor
Bogomolets National Medical University
Shevchenko Ave, 13, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-2419-6971
yvladislav@ukr.net*

Key words: *mobility, social mobility, professional mobility, professional competence of a medical worker, professional mobility of medical workers.*

The article clarifies the essence of professional mobility of students of medical colleges as an integrated personal education, characterized by aspirations to reveal one's own potential in various types of medical activity, knowledge of one's own potential opportunities and updated requirements of medical work, skills to quickly perceive changes in the medical field and respond to them, to be open to innovation, to solve standard and non-standard situations, to develop creative innovative thinking, to predict one's own positive changes, to develop personal qualities and to promote the development of professional acme. It was established that the concept of "professional mobility of medical college students" combines several important components: the readiness and ability of medical college students for professional activity, which is expressed in the professional competence of a specialist; ability to adapt to new conditions (medical, social, managerial), skills in using innovative technologies and

equipment in professional activities; the ability to take responsibility for independently made decisions; constant improvement, self-development and realization in professional activity and professional community. It has been proven that in the process of studying at a medical college, the level of professional mobility of students significantly increases. At the beginning of their studies, students somewhat exceed their real capabilities. In senior years, self-assessment of readiness for further professional mobility is influenced by the presence of personal professional experience – its presence allows students to fairly realistically assess their capabilities, while the lack of experience leads to some insecurity and reduced understanding of their ability to professional mobility.

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки, інформаційно-технологічного розвитку значно розширюються функції професійної освіти, що відповідає світовим тенденціям неперервної професійної освіти – освіти впродовж життя. Стратегія розвитку цієї галузі визначається пріоритетними напрямками соціально-економічного розвитку України, утвердженням національної системи освіти як головного чинника економічного й духовного розвитку українського народу, необхідністю адаптації до ринкових перетворень у суспільстві, що зумовлено входженням в європейський і світовий освітній та інформаційний простір. Актуальність формування мобільної та конкурентоспроможної особистості полягає у тому, що сучасний ринок праці висуває до молодого покоління фахівців високі вимоги. У всіх сферах діяльності все більшого значення набувають такі якості, як соціальна відповідальність, адекватне сприйняття та мобільне реагування на нові чинники, самостійність та оперативність у прийнятті рішень, готовність швидко адаптуватися до нових умов праці та інші якості, що визначають соціальну та професійну мобільність особистості.

Практичне розв'язання завдань підготовки професійно мобільних фахівців вимагає глибокого теоретичного аналізу природи професійної мобільності, механізмів її реалізації, визначення умов та чинників, що її зумовлюють. Першорядного значення при цьому набувають завдання з'ясування загальних підходів до визначення сутності цього поняття, його рівнів сформованості.

Аналіз досліджень та публікацій. Залежно від основного напрямку дослідження професійна мобільність розглядалась у різних контекстах – соціологічному (Т. Заславська, Р. Рикіна), економічному (М. Долішній та С. Злупко) і педагогічному (О. Безпалько, Н. Ничкало).

Науковцями проводилось вивчення умов формування професійної мобільності в окремих соціально-професійних групах: майбутнього педагога середньої (О. Дементьева) і вищої (Л. Амірова) школи, керівників промислових підприємств

(І. Забіров), державних службовців (І. Шпекторенко), майбутніх економістів (Є. Іванченко), майбутніх інженерів (С. Капліна).

Проте, незважаючи на інтенсивність вивчення зазначених питань, нині є незначна кількість досліджень, які розкривають сутнісні підстави організації процесу особистісно орієнтованого навчання як засобу формування професійної мобільності майбутніх працівників закладів охорони здоров'я. В літературі висвітлені окремі складники формування професійної мобільності молодших медичних спеціалістів – формування професійної спрямованості (М. Демянчук) і компетентності (І. Радзівєвська), вимоги до формування професіональних і морально-етичних якостей (М. Бабиц), професійного самовдосконалення (К. Соцький).

На сьогодні не досить вивчені умови, принципи організації, закономірності побудови структури та змісту цього процесу з урахуванням особливостей розвитку вітчизняної системи професійної освіти і соціально-економічної ситуації в Україні.

Мета статті полягає у визначенні сутності професійної мобільності студентів медичних коледжів, дослідженні рівнів сформованості професійної мобільності на основі її компонентів у майбутніх медичних фахівців в умовах професійного навчання.

Виклад основного матеріалу. Поняття «мобільність» на сьогодні є широко вживаним. Розвиток людства, технічні революції різного рівня протягом його існування, виникнення суспільної ієрархії, процеси накопичення, обробки і зберігання знань та інформатизація призводили до переміщення окремих людей чи їх груп у межах суспільства, тобто до мобільності насамперед соціальної, на основі якої формувались професійна, ієрархічна, територіальна, психологічна, культурна, освітня та інші види мобільності.

Термін «мобільність» (від лат. *mobilis* – рухливий) означає рухливість, здатність до швидкого пересування, дії. Під мобільністю насамперед розуміють зміну суспільних позицій людей внаслідок їхніх соціальних переміщень – зростанням чи пониженням соціального рівня, що визнача-

ється доходами, залученням до влади, ступенем освіти, престижем професії тощо. Механізми та варіанти стратегій соціальної мобільності зумовлюються природою і щільністю меж соціального розшарування того чи іншого суспільства.

Вперше під назвою «рух» мобільність описав філософ і соціолог Георг Зіммель (G. Simmel). Під «рухом» він розумів здатність деякої групи людей пристосовуватися до значної кількості різних і постійних змін, що впливають на людей у великих містах, і «рухатися, на відміну від деякої іншої групи, зафіксованої в просторі» [14].

Поняття «соціальна мобільність» уперше застосував Пітер Сорокін у 1927 році у однойменній праці. П. Сорокін визначив систему основних понять і схему теоретичного аналізу соціальної мобільності і, зокрема, професійної. У книзі «Людина. Цивілізація. Суспільство» він визначав мобільність «як перехід, переміщення соціального об'єкта (індивідів, груп, цінностей) з однієї позиції в іншу всередині соціального простору», виділивши два основні типи мобільності: горизонтальну та вертикальну, а залежно від напрямку вертикального переміщення – два види вертикальної мобільності: висхідну (соціальний підйом) і спадну (соціальний спуск) [9].

Горизонтальна мобільність пов'язана з рівнозначним переходом індивіда у межах одного соціального рівня (статусу), з територіальним переміщенням (зміна місця роботи, проживання) або без нього.

Вертикальна мобільність відбувається у разі переходу індивіда від одного соціального прошарку до іншого зі зміною соціального статусу у суспільстві.

За П. Сорокіним, вертикальна соціальна мобільність визначається загальними закономірностями:

– ніколи не існувало суспільства, соціальні прошарки якого були б абсолютно закриті або в яких була б відсутня вертикальна мобільність у трьох її основних аспектах – політичному, економічному і професійному;

– ніколи не існувало суспільства, в якому вертикальна соціальна мобільність була б абсолютно вільною, а перехід з одного соціального прошарку в інший здійснювався би без усякого спротиву. Це означає, що усередині організованого (стратифікованого) суспільства функціонує своєрідне «сито», «яке просіює» індивідів і дозволяє деяким із них підніматися вгору, залишаючи інших на нижніх щаблях, і навпаки;

– вертикальна соціальна мобільність змінюється від суспільства до суспільства й від одного історичного періоду до іншого, тобто має коливальний характер. В історії етнокультурних спільнот виділяють ритми порівняно рухливих і

нерухомих періодів. Демократичні суспільства найчастіше рухливіші за авторитарні, проте це правило має винятки [9].

Соціальна мобільність може бути пов'язана як з добровільним переміщенням у соціальній ієрархії, так і бути примусовою, зумовленою структурними змінами (розширенням чи скороченням виробництва, вимогами ринку праці, демографічними факторами тощо). П. Сорокін визначає, що висхідна мобільність більшою мірою пов'язана з добровільним переміщенням, а спадна – більшою мірою примусова, що зумовлена необхідністю [10]. Таким чином, мобільність є механізмом розподілу індивідів і статусних груп за соціальними рівнями (щаблями) внаслідок соціального розшарування (стратифікації).

Поняття «професійна мобільність» є похідним від понять «мобільність» і «соціальна мобільність», є їх складовою частиною. Поняття «професійна мобільність» об'ємне і неоднозначне за своїм тлумаченням, має досить складну структуру.

Залежно від основного напрямку дослідження професійна мобільність розглядалась у різних контекстах – історичному, соціологічному і економічному, педагогічному і психологічному. Під час розгляду поняття професійної мобільності фахівці різних спеціальностей роблять акценти відповідно до напрямків своєї науки.

Для аналізу процесів зміни праці в нашій країні Т. Заславська вперше застосувала поняття «трудова мобільність», вона розглядала її як зміну працівниками місця роботи. Т. Заславською і Р. Ривкіною було розроблено методологію аналізу трудової кар'єри і механізмів зміни праці. Вони визначили, що трудова мобільність є не лише соціальним чи економічним поняттям, а переважно міждисциплінарним, що визначається в професійному, соціальному, територіальному та інших переміщеннях особистостей, це своєрідна форма адаптації до нових економічних і технологічних умов. Розглядаючи зовнішні закономірності мобільності, вони відокремлюють її психологічну, особистісно-суб'єктивну зумовленість. Р. Ривкіна також визначила критерії диференціації суспільства в ринкових умовах та їх вплив на соціально-професійну мобільність [5].

М. Долішній та С. Злупко [4] обґрунтували, що в умовах ринку економічна мобільність поєднує як якісну характеристику працівників, їх готовність і здатність до зміни праці, до адаптації у сфері зайнятості в мінливих умовах виробництва і кон'юнктури, так і рух учасників суспільного виробництва зі зміною їх структури. Робітники здатні до переміщення між різними сферами виробництва як у географічному, так і у професійному просторі, але не завжди готові до переміщення в інше місце чи навчання іншої спеціаль-

ності, тобто існують обмеження до переміщення об'єктивного і суб'єктивного характеру.

О. Дем'яненко визначає професійну мобільність «... як стійку інтегральну якість особистості, яка визначає зміст, характер і спрямованість її діяльності в процесі професійної реалізації» [3, с. 122]. Схоже тлумачення професійної мобільності ми знаходимо у працях Л. Сушенцової, яка до основних змістових характеристик цього феномену відносить готовність фахівця до зміни професійних завдань, робочого місця, здатність швидко освоювати нові спеціальності [11, с. 390].

Як підкреслює Н. Коваліско, професійна мобільність висуває певні вимоги до професійно-кваліфікаційних якостей індивідів і через підвищення відповідності між індивідуальними потребами особистості і соціально-економічною цінністю місця, яке вона займає, максимально сприяє її розвитку. Реальна і потенційна професійна мобільність пов'язані з наявністю об'єктивних (можливість зміни статусу) і суб'єктивних (орієнтація на зміну статусу) передумов. Потенційна мобільність – це схильність, бажання, прагнення людини змінити свій соціальний статус, свою соціальну позицію, вона існує у межах між прийняттям рішення про потребу у мобільності і фактичною мобільністю або ж уникненням її. Досягнення потенційної мобільності критичного рівня призводить до фактичної мобільності. Фактична мобільність – це зміна статусу людини, її перехід в іншу групу внаслідок дії об'єктивних і суб'єктивних факторів, умов і стимулів. Перехід потенційної мобільності у реальну залежить від обставин, умов, орієнтації на зміну статусу та її значення для особистості у структурі цінностей, що може сприяти чи перешкоджати здійсненню цих намірів [8].

Сутнісні основи організації процесу особистісно орієнтованого навчання як засобу формування професійної мобільності майбутніх фахівців розглядаються у працях О. Безпалько [2].

Професійну мобільність як психологічну готовність особистості до розв'язання широкого кола виробничих завдань, її здатність до швидкої перебудови залежно від ситуації, ефективної відповіді на невизначеність та проблемність трудової ситуації гнучкою поведінкою, вчасною зміною стратегії або засобу дій у відповідності до умов праці, що змінюються, розглядає Л. Шевченко [13]. Швидкість зміни стратегій залежно від наявної ситуації є показником гнучкості. Мобільність є засобом адаптації працівників, їхньої психологічної готовності до діяльності в умовах конкуренції і нестабільного ринку праці, що підвищує їх конкурентоспроможність.

Є. Іванченко [7] у змісті професійної мобільності виділяє три компоненти: соціологічний,

психологічний та економічний. Характер і зміст професійної мобільності, формування мобільного кваліфікованого робітника зумовлюються зміною вимог до наявних професій і нових, більш престижних професій, що забезпечують його високий соціально-професійний статус. Мобільність включає у себе всі особливі, індивідуальні властивості особистості: здатність до самовдосконалення, здатність до самотутності, творчі акти, що поєднуються у творчий процес.

Зазначимо, що у Законі України «Про вищу освіту» (2014 р., зі змінами) дається визначення поняття «академічна мобільність»: «академічна мобільність – можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукову діяльність в іншому закладі вищої освіти (науковій установі) на території України чи поза її межами» [6]. Тобто за своїм змістом академічна мобільність є більш вузьким поняттям, ніж професійна мобільність. Проте, досліджуючи проблему взаємозв'язку академічної та професійної мобільності студентів, Л. Сушенцева та С. Потченко показали, що «академічна мобільність – це найпотужніший чинник формування професійної мобільності і розвитку загальноосвітнього освітнього та наукового простору, засіб для підвищення якості освіти, розвитку культурного обміну» [12, с. 68].

Таким чином, професійна мобільність має багато складників і чинників, що впливають на її реалізацію, її вивчення проводиться за багатьма напрямками. Трансформаційні зміни в умовах сучасного постіндустріального суспільства, зростання інформаційного навантаження, мінливості на ринку праці передбачають формування професійно-мобільної кваліфікованої особистості, якій притаманні динамічність, постійний пошук, прагнення до перетворення та удосконалення як навколишнього середовища, так і своєї особистості.

Визначимо професійну мобільність студентів медичних коледжів як інтегроване особистісне утворення, що характеризується прагненнями швидко й оперативно розкривати власний потенціал у різних видах медичної діяльності, знаннями про власні потенційні можливості й оновлені вимоги медичної праці, уміннями швидко сприймати зміни в медичній галузі й реагувати на них, бути відкритим до інновацій, оперативно розв'язувати стандартні й нестандартні ситуації, виявляти гнучкість під час перенесення професійних умінь у нові ситуації, розвивати креативне інноваційне мислення, прогнозувати власні позитивні зміни, а також розвитком особистісних якостей (таких як адаптивність, активність, емоційна стійкість, ініціативність, рішучість, самостійність, сила волі, схильність до ризику, цілеспря-

мованість) та сприяє розвитку професійного акме (рис. 1).

Процес формування професійної мобільності майбутнього медичного працівника відбувається в нерозривній єдності чотирьох компонентів – мотиваційного, когнітивного, комунікативного і рефлексивного – через комплекс функцій: діяльнісно-регулятивної, формувально-розвивальної, аналітико-конструктивної, виховної, інформаційно-комунікативної (рис. 2).

Зазначимо, що мотиваційний компонент професійної мобільності реалізує інформаційно-комунікативну, діяльнісно-регулятивну і формувально-розвивальну функції. Когнітивний компонент спрямований на аналітико-конструктивну і виховну функції. Комунікативний компонент впливає на реалізацію практично всіх функцій професійної мобільності. Рефлексивний компонент проявляється розвитком формуюче-розвивальної та виховної функцій. Ці компоненти є частиною цілісної системи розвитку професійної мобільності студентів, що реалізується через становлення і формування характеристик і властивостей кожного з них.

Визначимо критерії цих компонентів.

Мотиваційний компонент професійної мобільності медичного працівника формує наявність інтересу до професійної діяльності, він характеризує потребу в знаннях та їх розширенні, в оволодінні ефективними способами організації професійної діяльності та взаємодії. Критеріями постають: мотив досягнення, мотив профорієнтації, мотив афіліації.

Мотиваційний компонент поєднує цілі, мотиви, потреби в професійному навчанні, вдосконаленні, самовихованні, саморозвитку, ціннісні установки актуалізації і самореалізації у професійній діяльності, стимулює творчі прояви особистості, передбачає наявність інтересу до професійної діяльності. Мотиваційний компонент проявляється у потребі особистості в загальних і професійних знаннях, оволодінні ефективними засобами організації та проведення (реалізації) професійної діяльності, у ефективній взаємодії з іншими учасниками професійно-трудої діяльності.

Мотиви досягнення якісних результатів діяльності для подальшої реалізації потреб особистості розглядаються як основа її активності в процесі спільної професійної діяльності. Мотив профорієнтації спрямований на вибір професії, розвиток специфічних знань і вмінь особистості, розширення її професійних можливостей. Суттєвим мотивом спільної професійної діяльності є мотив афіліації, що проявляється у взаємодії і довірі, підтримці і симпатії партнерів по спілкуванню, визнанні особистісних якостей і досягнень. У разі

високого мотиву афіліації особистість виявляє велику активність у професійному спілкуванні.

Розвиток когнітивного компонента визначається повнотою, глибиною, системністю знань у галузі професійного спілкування. Критеріями виступають: знання і вміння відповідно професійної діяльності, вміння застосовувати професійні знання та навички.

Когнітивний компонент створює підґрунтя для розвитку мотиваційного компонента. Для медичного працівника він включає значний обсяг базових і спеціальних знань, умінь і навичок, які набуваються у процесі теоретичного навчання та практичної діяльності, широкі фахові компетенції, що формують професійну компетентність, уміння вирішувати професійні завдання різного рівня складності, наявність специфічних професійних здібностей, особливий стиль мислення й переробки інформації, здатність до опанування і застосування нових знань та вмінь.

Комунікативний компонент – це вміння встановлювати міжособистісні зв'язки, узгоджувати свої дії з діями колег та пацієнтів, вибирати оптимальний стиль спілкування в різних ситуаціях, опановувати засоби вербального і невербального спілкування. Критерії – міжособистісна комунікація та міжособистісне сприйняття.

Професійна діяльність медичного працівника передбачає включення в комунікативний компонент таких умінь: психологічної готовності до спілкування на різних рівнях, високого рівня професійно-етичної культури і виконання морально-етичних норм, уміння володіти собою, стримувати негативні емоції, протистояти психологічним труднощам, вміти проводити бесіди, доводити свою думку і переконувати опонента на основі знань та логіки.

Рефлексивний компонент професійної мобільності проявляється в умінні свідомо контролювати результати своєї діяльності і рівень власного розвитку, особистісних якостей і досягнень. Критеріями цього компонента є: здатність до самореалізації в професійній діяльності, здатність до самовираження у професійній діяльності, здатність впливати на партнера в професійному спілкуванні.

Визначення рівня самооцінки, розуміння власного значення в колективі, відповідальності за результати своєї діяльності, самореалізації в професійному спілкуванні та пізнання себе відбувається за рефлексивним компонентом. Він проявляється в умінні свідомо контролювати рівень власного розвитку та результати своєї діяльності, особистісних досягнень, сформованості власних якостей і властивостей – креативності, ініціативності, націленості на співпрацю, схильності до самоаналізу, здатності до імпро-

Рис. 1. Професійна мобільність студентів медичних коледжів

Рис. 2. Процес формування професійної мобільності майбутнього медичного працівника

візації, передбачення, ініціативи, критичного та інноваційного прогнозування результатів своєї діяльності і відносин, творчій уяві, впевненості у собі тощо.

Отже, складниками, які впливають на виникнення, формування, розвиток і реалізацію професійної мобільності студентів медичного закладу вищої освіти, є мотиваційно-ціннісний, когні-

тивний, комунікативний та рефлексивний компоненти, які реалізуються в їх єдності, поєднанні та взаємовпливі.

Висновки і перспективи подальших розробок у цьому напрямі. Встановлено, що професійна мобільність визначається індивідуально-особистісними та соціальними чинниками і є результатом внутрішніх зусиль особистості, спрямованих

на самосвідомість і самооцінку власної професійної діяльності.

Визначено, що професійна мобільність виявляється на різних рівнях – на рівні особистісних якостей (таких як комунікативність, самостійність, критичність мислення, здатність до самопізнання і саморозвитку та ін.); на рівні характеристик діяльності (цілевизначення, прогнозування, креативності, рефлексивності та ін.); на рівні процесів перетворення власної особистості, діяльності та навколишнього середовища.

З'ясовано сутність професійної мобільності медичного працівника як інтегрованого особистісного утворення, що характеризується прагненнями швидко й оперативно розкривати власний потенціал у різних видах медичної діяльності, знаннями про власні потенційні можливості й оновлені вимоги медичної праці, вміннями швидко сприймати зміни в медичній галузі й реагувати на них, бути відкритим до інновацій, оперативно розв'язувати стандартні й нестандартні ситуації, виявляти гнучкість під час перенесення професійних умінь у нові ситуації, розвивати креативне інноваційне мислення, прогнозувати власні позитивні зміни, а також розвитком особистісних якостей (таких як адаптивність, активність, емоційна стійкість, ініціативність, рішучість, самостійність, сила волі, схильність до ризику, цілеспрямованість) та сприяє розвитку професійного акме.

Встановлено, що поняття «професійна мобільність медичного працівника» поєднує декілька важливих складників: готовність та здатність

медичного працівника до професійної діяльності, яка виражається в професійній компетентності фахівця; вміння адаптуватися до нових умов (медичних, соціальних, управлінських), навички використання інноваційних технологій і обладнання у професійній діяльності; здатність приймати відповідальність за самостійно прийняті рішення; постійне вдосконалення, саморозвиток та реалізацію в професійній діяльності і професійному співтоваристві.

Охарактеризовано зміст структурних компонентів професійної мобільності майбутніх медичних працівників, а саме: мотиваційного, когнітивного, комунікативного та рефлексивного. Мотиваційний компонент професійної мобільності медичного працівника формує наявність інтересу до професійної діяльності, характеризує потребу в знаннях та їх розширенні, в оволодінні ефективними способами організації професійної діяльності та взаємодії. Розвиток когнітивного компонента визначається повнотою, глибиною, системністю знань у галузі професійного спілкування. Комунікативний компонент представлено як вміння встановлювати міжособистісні зв'язки, узгоджувати свої дії з діями колег та пацієнтів, вибирати оптимальний стиль спілкування в різних ситуаціях, опановувати засоби вербального і невербального спілкування. Рефлексивний компонент професійної мобільності проявляється в умінні свідомо контролювати результати своєї діяльності і рівень власного розвитку, особистісних якостей і досягнень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабич М.Я. Формування професійних якостей майбутнього молодшого медичного спеціаліста як психологічна проблема. *Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки фахівців за соціономічним профілем* : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. Хмельницький, 2011. С. 102–104.
2. Безпалько О.В. Компоненти професійної мобільності майбутніх соціальних педагогів. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 11. «Соціальна робота. Соціальна педагогіка»* : збірник наукових праць, 2012 (14). С. 73–80.
3. Дем'яненко О.Є. Підходи до формування професійної мобільності студентів у сучасному освітньому процесі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 05. «Педагогічні науки: реалії та перспективи»*. 2018. Вип. 60 (Т. 1). С. 122–125.
4. Долішній М.І., Злупко С.М. Соціально-трудова потенціал: теорія і практика. Київ : Наукова думка, 1994. 263 с.
5. Заславская Т.И. Трудовая мобильность как предмет экономико-социологического исследования. *Новосибирск : Наука*, 1974. 256 с.
6. Закон України «Про вищу освіту». 2014 р., зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
7. Іванченко Є.А. Формування професійної мобільності майбутніх економістів у процесі навчання у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Одеса, 2005. 20 с.
8. Коваліско Н.В. Сучасні типи соціальної мобільності населення. *Соціальна психологія*. 2007. № 2. С. 48–60.

9. Половец В.М. Питирим Сорокін: концепція соціальної мобільності. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. 2015. Вип. 128. С. 214–217. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPH_2015_128_49.
10. Радзівська І.В. Формування професійної компетентності медичних сестер. *Проблеми освіти*. 2008. № 57. С. 69–73.
11. Сушенцева Л.Л. Теоретико-методичні засади формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Інститут професійно-технічної освіти НАПН України. Київ, 2012. 469 с.
12. Сушенцева Л., Потченко С. Проблема взаємозв'язку академічної та професійної мобільності студентів. *Освітні обрії*. 2019. Вип. 1(48). С. 66–69.
13. Шевченко Л.С. Професійна освіта як чинник конкурентоспроможності робочої сили. *Демографія та соціальна економіка*. 2008. № 2. С. 77–86.
14. Simmel G. *The Philosophy of Money*. London : Routledge, 1990. 543 p.

REFERENCES

1. Babych, M.Ya. (2011). Formuvannya profesiinykh yakosti maibutnoho molodshoho medychnoho spetsialista yak psykholohichna problema [Formation of professional qualities of the future junior medical specialist as a psychological problem]. Aktualni pytannia teorii ta praktyky psykholoho-pedahohichnoi pidgotovky fakhivtsiv za sotsionomichnym profilem: materialy Vseukrainskoi nauk.-prakt. konf. [Current issues of the theory and practice of psychological and pedagogical training of specialists in the socio-economic profile: materials of All-Ukrainian science and practice conf.]. Khmelnytskyi, pp. 102–104 [in Ukrainian].
2. Bezpalko, O.V. (2012). Komponenty profesiinoi mobilnosti maibutnikh sotsialnykh pedahohiv [Components of professional mobility of future social teachers]. Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Seriya № 11. Sotsialna robota. Sotsialna pedahohika: zbyrnyk naukovykh prats [Scientific journal of M.P. Drahomanov NPU. Series No. 11. Social work. Social pedagogy: collection of scientific works]. Issue 14. Pp. 73–80 [in Ukrainian].
3. Demianenko, O.Ye. (2018). Pidkhody do formuvannya profesiinoi mobilnosti studentiv u suchasnomu osvithnomu protsesi [Approaches to the formation of professional mobility of students in the modern educational process]. Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova. Seriya 05. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy [Scientific journal of M.P. Drahomanov NPU. Series No. 5. Pedagogical sciences: realities and prospects]. Issue 60, pp. 122–125 [in Ukrainian].
4. Dolishnii, M.I., Zlupko, S.M. (1994). Sotsialno-trudovi potentsial: teoriia i praktyka [Social and labor potential: theory and practice]. Kyiv: Naukova dumka. 263 p. [in Ukrainian].
5. Zaslavskaya, T.Y. (1974). Trudovaya mobylnost kak predmet ekonomyko-sotsyolohycheskoho yssledovaniya [Labor mobility as a subject of economic and sociological research]. Novosybyrsk: Nauka. 256 p. [in Russian].
6. Verkhovna Rada of Ukraine (2014). Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 1 lypnia 2014 r. No. 1556-VII [On higher education: Law of Ukraine of July 1, 2014 No. 1556-VII]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].
7. Ivanchenko, Ye.A. (2005). Formuvannya profesiinoi mobilnosti maibutnikh ekonomistiv u protsesi navchannya u vyshchykh navchalnykh zakladakh: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 [Formation of professional mobility of future economists in the process of training in higher educational institutions: author's abstract thesis ... candidate ped. sciences: 13.00.04]. Odesa. 20 p. [in Ukrainian].
8. Kovalicko, N.V. (2007). Suchasni typy sotsialnoi mobilnosti naseleння [Modern types of social mobility of the population]. Sotsialna psykholohiia [Social Psychology]. Issue 2, pp. 48–60 [in Ukrainian].
9. Polovets, V.M. (2015). Pytyrym Sorokin: kontseptsiiia sotsialnoi mobilnosti [Pitirim Sorokin: the concept of social mobility]. Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu [Bulletin of the Chernihiv National Pedagogical University]. Issue 128. P. 214–217. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPH_2015_128_49 [in Russian].
10. Radziivska, I.V. (2008). Formuvannya profesiinoi kompetentnosti medychnykh sester [Formation of professional competence of nurses]. Problemy osvity [Problems of education]. Issue 57. P. 69–73 [in Ukrainian].
11. Sushentseva, L.L. (2012). Teoretyko-metodychni zasady formuvannya profesiinoi mobilnosti maibutnikh kvalifikovanykh robotnykiv u profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladakh [Theoretical and methodological principles of the formation of professional mobility of future qualified workers in vocational and

- technical educational institutions], Dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.04. Instytut profesiino-tehnicnoi osvity NAPN Ukrainy. 469 s. [in Ukrainian].
12. Sushentseva, L., Potchenko, S. (2019). Problema vzaiemoviazku akademichnoi ta profesiinoi mobilnosti studentiv [The problem of interrelationship of academic and professional mobility of students]. Educational horizons. Issue 1. Pp. 66–69 [in Ukrainian].
  13. Shevchenko, L.S. (2008). Profesiina osvita yak chynnyk konkurentospromozhnosti robochoi syly [Professional education as a factor in the competitiveness of the workforce]. Demohrafiia ta sotsialna ekonomika [Demography and social economy]. Issue 2. Pp. 77–86 [in Ukrainian].
  14. Simmel, G. (1990). The Philosophy of Money. London: Routledge, 543 p.